

Mario Berdic

Verde viento, Zöld szél

Nemes László zalaegerszegi (Magyarország) festőművész, a szlovén művésztelepek és kiállítási termek megbecsült alkotója, legutóbb önálló kiállításával a maribori Piramida szálló galériájában mutatkozott be. Ezt megelőzően az ARTAS, a „Vino Art” Nemzetközi Művésztelep kiállításán (Rado Jerič és Sonja – Művészeti Tanyája szervezésében) láthatta a közönség képeit. A Zelena/Zöld többjelentésű ciklusa jellegzetes, absztrahált asszociációs stílusban készül, a művész legújabb korszakának termése, a gyakori, poliptichekben (osztott képekben) való gondolkodás, a táj alig felismerhető motívumai, virág-csendéletei, végsőkéig stilizált emberi alakok asztaltársasága, finom árnyalatokkal telített zöld koloritás megannyi szimbólumával jelölve. A zöld szín – általában – mindig az élet, a természet és az egészség jelentéstartalmát hordozza (Ray Krock: „Míg zöldek vagyunk, növekszünk, minek

utána beérünk, indul a rothadás is.”). Nemes azonban a zöldet képfelületein a tűzpirossal való komplementaritásában éli meg, ugyanakkor a föld és négy filozófiai elemével, a látogatónak megannyi, individuális tartalmi interpretációra is lehetőséget kínálva, hiszen minden egyénnek sajátos képzelete, intim viszonya alakult ki a zöld színnel kapcsolatban. Egyik legjelesebb példa erre kétségen kívül a legendás Federico Garcia Lorca által megénekelte Romance somnambulo (Alvajáró románc), melyben így ír: „Verde gue te guiero verde. Verde Viento. Verdes Ramas.” (Zöld, szeretlek, zöld, imádlak. Zöld szél. Zöldbe borult ágak. Ford. Nagy László). Az idézettel összhangban Nemes vásznain tipikus jelét észleljük a „zöld szélnek”, ahogy erről a záró gondolatokban még szó lesz.

Ha áttekintjük a nyugat-európai alkimista hagyomány ikonográfiai, illetve szimbolikus

vonatkozásait, akkor az elemi kaotikus masszából (massa confusa) a desztilláció és szublimációs processzusában négy őselem, vagyis quaternarius (föld, víz, levegő, tűz) választódik ki, még hozzá kör alakú mozgásban (circumambulatio). Hasonló eljárással az őselemekből prima materia (tömegmassza) képződik, ami maga a kifinomult és megtisztított egyszerűség, mintegy ellentéte a tisztátalan és durva kaotikus masszának. Ily módon értelmezhető a kör négyzete, mely az opus alchymicum, illetőleg magnum szimbóluma. Következésképpen mindegyik élőlény a test, a lélek és a szellem háromságából áll össze (ternarius, vagyis háromjegyűség), mely kiteljesedését a csak a quaternariusban éri el, a férfi és nő principiummal való szintézis folytán. A háromszög, a kör és a négyzet így a teremtés egységét valósítják meg, melyben nagy szerepe van az oldásnak (dislucion), vagyis az egyed feloldódásának az általánosban és fordítva. A folytonos forgás azonban nem csak anyagi, de szellemi és pszichológiai értelemben is zajlik, a tudatos (jobb orientáció) és tudat alatti (bal orientáció) között, vagyis az egótól a non-egóig. A négyzet jelképének hasonló értelmezését a indiai s a kínai , de az európai vallási rendszerekben is megtaláljuk, például a hellénizmusban (Hermes Trismegistos), az egyiptomi miszticizmus és a zsidó keresztény hagyomány erős hatásától kísérvé: az ószövetségi tetramorfából (Ézsaiás látomása) az újszövetségi négy evangélista szimbólumai keletkeznek, a kereszt négy ága pedig az Éden négy folyóját és a négy égtájat jelképezi, ugyanakkor a négy kardinális erőt és a négy őselemet, melyek Jézus Krisztus Pantokrátort övezik stb. Ebben az összefüggésben a háromszöget a Szentháromság jelképeként kell felfognunk, és a „három egyes” keresztény istenét (Atya, Fiú és Szentlélek). A négy őselem a pitagoraszai egyetemes tudás szimbóluma, az első négy számjegy aritmetikai összegének értelmében (1+2+3+4), mely a 10-es számjegyet jelenti, tehát az egy évtizedét, a teljesség és az istenség jelképét. A négy elem persze a tetradára utal, melynek a geometriai jele a négyzet, azzal, hogy az elemek a háromszög, illetve a gúla mértani test szerint rendeződnek, s mindegyiknek saját

értéke van: föld (4), víz (3), levegő (2), tűz (1). A „tetraktikus” gúlában tehát a teljes tudás lakozik, a különbözőszámokpedigelementárissajátosságokkal rendelkeznek: az egyes, illetve tűz az alkotó szellem, a kettes, vagyis a levegő az elemszerűség, a hármasszám a szellem és a matéria egyesülését jelenti, a négyes, illetve föld pedig alkotó formát. A négy elem kozmogónikus jelképisége azonban még tovább boncolható, például a zsidó hagyományban, ahol Dávid hatágú csillagjáig, illetve Salamon pecsétjéig (két egyenlő oldalú egymást fedő háromszög formájában), de a keresztény misztikát is érinti. A tűznek különböző formái jelennek meg (láng, villám, sugár, nap), továbbá sok szimbolikus, nem egy esetben antagonisztikus jelentéssel, olyanok, mint isteni, pokoli, alkotói, destruktív, áldozati, erotikus, tisztító, átörököltető stb. A levegő, az égi és a földi szférák, a szabad mozgás, a repülés, az érettség, a megtisztulás és természetesen a lélegzésnek, mint alapvető életfunkciónak a jelképe, de gyakran a szél is kiegyenlíthető az alapvető mozgással. A víz funkciói is rendkívüli rokonságot mutatnak egymással: a víz az élet forrása, melyben az élet újraéled és megtisztul, ezért a földdel közös tulajdonságai vannak. Az összes kozmogóniában az Isten előbb a vizet teremtette meg, s csak aztán a Földet. A megtisztulási szertartás is vízzel, illetőleg vízben történik, ahogy a keresztelés

is. Az Ószövetségben több példa is akad a víz iránti vágyakozásra (esdeklés), a lélek Isten iránti esdeklésével (Psalmus 42 – Mint szarvasbika a bő forrásra stb.). A víz a bölcsesség szimbóluma is, de a vízhez hasonlatosan destruktív jelentése is lehet, nemritkán a víz a vér sajátosságaival elegyedik. A földet gyakran a materia prima (rög-humusz), illetve anyaméh egyenlíti ki, amelyből minden születik, s amelybe minden visszatér („Porból lettél, porrá leszel”). Hogy termőre váljon vízzel, esetleg vérrel kell „penetrálni”, s ezzel anya alakjában lép elő (Tellus Mater). A föld keblében felmérhetetlen gazdagság rejtetik, mely a titokzatos alkímista formula, a V.I.T.R.I.O.L. Visita Interiorem Terrae Rectificando Invenies Occultum Lapidem), amelynek jelentése: tisztítsd meg a föld belsejét, ezzel a bölcsék követ is elnyered, melyben a lapis philosophicus aranyat – az aurum egyúttal a szívet is jelent. Egyes magyarázatok szerint ebben az esetben az iniciáció jelképéről van szó, igazi énünk kereséséről és megtalálásáról saját személyiségünk

magjában, mint az alap transzmutációja a teljes emberré válás folyamatában.

Kapcsolódva a többrétegűséghez, a materiális és a lelki szimbolikát tekintve Nemes Lászlónál több analógiát is felfedezhetünk, úgy a térkeresztben, mint alapvető kompozíciós rendszerben, amely az egyenes euklideszi teret képezi. Ennek a képzőművészeti illúzióját a reneszánsz fejlesztette ki, másrészt pedig megfigyelhető a kompozíciós forgás (spirálok, tércsomók), mintha a művész alkotásán átfújna a szél – a verde viento. Ily módon az ugyanazon a gazdag reliefszerűen strukturált képi felületen egyesülő négyzetszerű anyagi világ a nem-euklideszivel találkozik, a hajlított világ, a transzcendentális, szellemi dimenziók allúziójával. Az áradó eget, vizet és földet az alkotói tűz- nap izzítja át, mint az örök szerelem isteni ölelése, a folyton-folyvást újjászületés manifesztálódásával.

Maribor, 2012. április 11.
(Fordította: Bence Lajos)

